

SPUTNİK SENDROMU

Sevda BULDUK*

Toplumlar çoğunlukla ağır ağır evrilerek, bazen ani devrimsel olaylarla siyasi, kültürel alanlarda değişimler göstermektedir. Herhangi bir alandaki değişim ise genellikle bütün diğer alanları etkileyerek toplumlara dönüştürmektedir. Uzay çağına miladı Sputnik olayı da teknoloji ve bilim toplamlar üzerindeki ani dönüştürücü etkilerine çarpıcı bir örnektir. NBC radyosu spikeri, 4 Ekim 1957'de uzay çağına başlatan "Sputnik anını, Sputnik'ten yayılan la bemol bip, bip sesleri eşliğinde, "işittiğiniz ses eskiyle, yeniye ebediyen ayırıyor" diyerek dinleyicilere aktarmıştır (Boorstin,1973, iy.e. Dickinson, 2001). Gerçekten o andan itibaren yeryüzünde hiç bir şey eskisi gibi olmamış, hatta yeryüzü bile iki boyutlu değil, üç boyutlu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Berkner, 1957, iy.e. Dickinson, 2001).

Sputnik'in 83 kg. ağırlığındaki parlak alüminyum gövdesi basit gözlem araçlarıyla gözlenebiliyor, çıkardığı bip, bip sesleri ise radyo alıcıları vasıtasıyla, işitilebiliyordu¹. Sputnik tam 92 gün boyunca Sovyetlerin, dolayısıyla komünizmin gücünü bütün dünyaya göstermiştir. Sputnik'i görenler "artık bu da yapılıyorsa, her şey yapılabilir" diye düşünmüştür (Dickson 2001). Dünyamızın romantik uydusunun kızıl bir yoldaş² edinmesi SSCB için ne kadar övünç kaynağı olduysa, ABD için o kadar travmatik bir yaşantı olmuştur. Sovyetler Birliğinin hantal ve sırtında kambur olduğu düşünülen ağır sanayisinin (Levinson,1979) onu giderek çökertmesi beklenirken, soğuk savaşın simgesi uzay yarışında önde gelmesi batı dünyası ve Amerika için "pek tatsız" bir olaydı. Bu şokun ardından 3 Kasım 1957'de Laika³ adlı bir köpeğin uzaya gönderilmesi, SSCB'nin uzay yarışındaki başarısının tesadüfi olmadığını, ABD'nin geleceği açısından da işin şakasının olmadığını gösteriyordu. ABD, Sovyetlerin hemen ardından 6 Aralık 1957'de Florida Cape Caneveral üssünden bir roket göndermeye çalışmış, fakat roket daha havalanmadan patlamıştır.

* Doç. Dr., İÜEF Psikoloji Bölümü Emekli Öğretim Üyesi.

¹ Bu ses 3222 sayılı telsiz kanunu nedeniyle Türkiye'den duyulamıyordu.

² Sputnik Rusça yoldaş anlamına geliyor.

³ Rusça'da havlayan anlamına gelen bir sözcük.

Ertesi gün gazeteler bu olayı “Flopnik⁴” diye adlandırmışlardır (Dickson 2001). ABD’nin uzay yarışındaki başarısızlığı büyük bir prestij kaybı olarak değerlendirilmiştir. Diğer ülkelerin daha güçlü olduğu için SSCB ile ekonomik-askeri işbirliğine gireceği beklentisi, uyduların Amerika üzerinde gezinirken casusluk yapacağı, Amerika’nın komünizmin çizmeleri altında ezileceği v.s. kaygıları Amerikalılarda büyük bir çöküntü yaratmıştır. Daha evvelki bazı siyasi gelişmelerin de Amerika’nın lehine olmaması, örneğin Çin’de komünist devrimin gerçekleşmesi, Rosenberg’lerin atomik sırları Sovyetlere sattıklarının zannedilmesi (?), Sovyetlerin, ABD’ye nazaran daha uzun menzilli silahları geliştirmiş olmaları ve ABD’den bir yıl sonra 1952’de Hidrojen bombasını test etmelerinden doğan askeri-siyasi çevrelerdeki gerginlik ortamının üzerine, bir de uzay yarışında beklenmedik bir biçimde hezimete uğramaları, korkunun histerik bir hal almasına neden olmuştur. Ancak, Sputnik korkusuyla başa çıkma yöntemleri, çok kısa bir sürede ABD’nin güçperestlerin merkezi haline gelmesini sağlamıştır.

Uluslararası Jeoloji Kongresi nedeniyle bir çok ulustan bilim adamının o sıralarda ABD’de olması, olayın sığağı, sığağına bilim adamları arasında ilk ağızdan tartışılmasına olanak sağlamış, siyasi-askeri otoritelerin görüşlerinin yanı sıra bilim adamlarının da görüşleri basında yer almıştır. SSCB lideri ise, batı dünyasının tepkisini görene kadar, muhtemelen neyi gerçekleştirdiklerinin tam da farkında değildir. Zira, 4 Ekim Cuma gecesi Sputnik’in dünya yörüngesine yerleştiğini duyan Nikita Khrushchev beklenmedik derecede sakin bir biçimde teknisyen ve mühendislerden oluşan Korolev’in⁵ ekibinin bulunduğu laboratuvarı telefonla arayıp, gösterdikleri üstün başarı için onları tebrik etmiş ve artık nasıl uyuyabilecek haldeyse, doğruca yatağına gitmiştir

⁴ Özenilen Sputnik’in “nik” i ile argoda fıyasko anlamına gelen flop’un bileşiminden oluşturulmuş bir kelime.

⁵ Soğuk savaş döneminde Ruslar Korolev’in güvenliği gerekçesiyle hiçbir şekilde adını dile getirmemiş, bütün başarılarından “mühendis ekibimizin başarıları” diye söz etmişlerdir. Sosyalist ülkelerdeki yerleşmiş geleneksel anlayışa göre, bilim ve teknoloji alanındaki buluşlar topluma mal olmuştur. Tam anlamıyla bilimsel-teknolojik buluşları ödüllendirmeye karşı çıkan bir tavır, bir kural olmamakla beraber bu eğilim tercih edilmiştir. Bireysel başarının geri planda tutulmasından kaynaklanan bir anlayış nedeniyle de Korelev ve ekibinden bahsedilmemesi ihtimali kuvvetlidir. Buluşlarda bireyin rolünü göz ardı etmek ise muhtemelen sadece Sosyalizme özgü değildir. Doğu felsefesi bir şekilde temel motif olarak Sosyalist yaklaşımı da biçimlendirmiş olmalı. Bireyin ödüllendirilmesinin uygun olduğu durumlarda, bu ödüle ulaşamaması ise bireyin psikolojisi açısından ceza gibi işlem görmektedir. Şurası ilginçtir ki Korolev, Stalin döneminde güvenliği sarsan bir kişi olarak Gulag’a sürülerek cezalandırılmıştır.

(Harford, 1997; Daniloff, 1972 i.y.e.Siddiqi, 2005). Pravda yayın kurulu, muhtemelen, olayı yeterince önemli bulmadığından manşette yer vermemiştir. Neredeyse bir klinikçi objektifliğiyle “TASS’ın belirttiğine göre....” diye başlayan cümlelerle birinci sayfanın sağ sütununda, biraz da ikinci sayfada yer vererek olayın ayrıntıları halka aktarılmıştır (Harford, 1997; Daniloff, 1972 i.y.e.Siddiqi, 2005). Batı dünyası ise gelişmeyi “uzay çağının başlaması” olarak duyurmuştur. İnsanlığın o andan itibaren “gökyüzünün pasif gözlemcisi değil, yapılanmasında aktif bir unsur” olacağı şeklinde yorumlar gazetelerde yer almış, Christian Science Monitor dergisi “SSCB yapımı ay dünya etrafında dönüyor, uzay çağı gelişmesi Washington’u sarsıyor” diye yorumlamıştır olayı. Kahire Radyosu 8 Ekim günü “gezegenler çağı, koloniyalizmin ölüm çanını çalıyor” diyerek üçüncü dünyanın hislerine tercüman olmuştur. London Times ise ABD’nin prestij kaybına odaklanarak “Aşağılık duygusu ABD’nin sağlığını bozuyor.” diyerek Sputnik’ten bahsetmiştir. Daha sonraları da “kızıl yara”, “kızıl korku” şeklinde ifadeler eşliğinde Sputnik ve onun yaratacağı olası gelişmelerden bahsedilmiştir. Filipinlerde bir çok lokanta, sinema, taksi durağı adını Sputnik olarak değiştirmiştir. Hindistan, Japonya, Hong-Kong ve Filipinler de halkın ABD’ye duyduğu güvenin sarsıldığı gözlenmiştir. Amerikan basını dünyadaki bu tepkileri “sanki attan düşen biri görüldüğünde hissedilen gizli bir neşe içindeler” diye yorumlamıştır (Dickinson, 2001). Bütün dünyadaki olağanüstü ilgiden etkilenen Sovyet basını da daha sonraki günlerde bazı yorumlara, dost ve düşmanların konuyla ilgili görüşlerine yer vermek zorunda kalmıştır.

Türk basın-yayın organları, askeri ve entelektüel çevrelerinin olaya gösterdiği ilgili ve heyecan seviyesi ise neredeyse “bir ölünün nabız seviyesi” gibi dümdüzdür. Türk basını olayı 6 Ekim günü, “Ruslar peyk attı” diye duyurmuş ve uyuyla ilgili bazı teknik bilgiler vermiştir. Sputnik’in hemen ertesi günü 5 Ekimde, henüz Türk basını olaya vermezden bir gün önce, Cumhuriyet Gazetesi’nin baş sayfasında, sağ alt sütunda “Kendi Kendimizi Tenkit” köşesinde yer alan haber bence dikkate değerdir. Çünkü ertesi gün Sputnik olayı eşit önemde görüldüğünden aynı sütunda yer almıştır. “50 yıl geriye” diyerek atılmış başlığın altında, kadın ve erkeklerin Et ve Balık Kurumu’nda ayrı, ayrı kuyruğa girmesi haber olarak verilmektedir. Bölükbaşı’nın mahkemesi ve günler boyu süren seçim listeleri ise basında yer

alan önemli haberlerdendir. Olayın ciddiyetini görebilen batılı gözlerin Sputnik'e attıkları önem seviyesinin ne kadar gerçekçi olduğunu ise zaman göstermiştir. Sputnik'ten bir yıl sonra 19 Aralık 1958'de Eisenhower nihayet bir ABD uydusunun vasıtasıyla ulusuna seslenebilmiştir. Bundan iki yıl sonra 12 Ağustos'da, Echo-1 yörüngeye oturtulmuş ve telefon görüşmeleri, tv-radyo yayınları ABD'nin bir ucundan diğerine aktarılabilir hale gelmiştir. Bu gelişmeler Amerikalıların biraz geriden de gelseler azıcık rahat nefes almalarını sağlamıştır.

Sputnik olayının birbirinden ayrı düşünülmemeyecek üç boyutu var; birincisi bilimsel-teknolojik, ikincisi ekonomik, üçüncüsü askeri-politik. Bilimsel-teknolojik boyutu ele alırsak, yüzlerce yıllık rüyaların gerçekleşmesine sadece bir adım kaldığı anlamına geliyor. Kepler'in "Rüyasının"⁶ ve Lagari'nin⁷ hayallerinin gerçekleşmesine imkan tanıyan bu olay, insanlığın dış uzayla ilk teması olması nedeniyle çok heyecan vericidir. Biz bugün yüz yıllar önce yaşamış, birkaç sıra dışı kişinin hayali kahramanlarıyız bir bakıma. İnsanlığın tamamı olmasa da bir kısmı uzay çağı teknolojisini kullanıyor. Uydular vasıtasıyla şehircilik, tarım, çevre, ormancılık, haritacılık, havacılık, jeoloji uygulamaları ve afet yönetimi alanlarında bilgi ve görüntü elde edebiliyor, iletişim-bilişimde sınır tanımıyor. Uydular olmadan mevcut hayatın aynı etkinlikte sürdürülmesi mümkün değil. Uyduların bir çok ülkenin hayatındaki vazgeçilmez yeri nedeniyle, uydu teknolojisi önemli bir ekonomik kazanç kapısı olmuştur. Örneğin 1988 yılına kadar hiç uydusu olmayan 300 bin nüfuslu Lüksemburg Grandükalığı, bugün ürettiği uydu sayısı ve bunların satışından elde ettiği gelir açısından en önde gelen ülkedir.

⁶ 1634'te yayınlanan ilk bilim kurgu roman Somnium (Rüyalar) Kepler tarafından yazılmıştır.

⁷ Evliya Çelebi'nin bahsine göre, Lagari Hasan Çelebi IV. Murat'ın kızı Kaya Sultanını doğduğu gece (1633) onun onuruna Sarayburnu' da yapılan şenlikler sırasında kendi icadı fişeğe binmiştir. Yardımcıları tarafından ateşlenen fişekle gökyüzüne fırlatılan mucitin, uçma hünerini gösteren ilk kişi olduğu zannedilmektedir. Evliya Çelebi olayı doğru aktarıyorsa Ay'a seyahat hayaline sahip ilk kişi Lagari olabilir. Lagari'nin Gazi Giray Han'ın yanına Kırım'a sürüldüğü veya çalışması için gönderildiği şeklinde iki ayrı söylenti vardır. İlginçtir ki Sputnik ve diğer Rus füzelerinin fırlatıldığı Baykonur uzay üssü yine eski Sovyet topraklarından Kazakistandadır. İlk Türk uydusu BİLSAT'ta 23 Eylül 2003'te Baykonur'dan fırlatılmıştır. Diğer hayalperestlerden biri de 1899'da "Tuğla Ay" isimli bilim kurgu romanı yayınlayan Everett Hale dir. Hale'in hayali uydusu mors alfabesiyle sinyaller göndererek denizcilerin yol bulmalarını sağlamaktadır ve şimdiki uydularla neredeyse tıpatıp benzer bir şekilde kurgulanmıştır..

Siyasi-askeri boyuta gelince, olay bilim-kurgu romanlarının romantik hayallerinden çok farklı bir hal alıyor. Sputnik'in ulusal güvenliği tehdit edecek gelişmelere yol açacağı beklentisiyle Şubat 1958'de İleri Araştırmalar Kurumu (ARPA) kurulmuştur. Bu kurum daha sonra İleri Araştırmalar Kurumu Ağı'na (ARPANET) sonra da INTERNET'e dönüşmüştür. Küreselleşmeyi kolaylaştırma ve hızlandırma açısından önemini yadsıyamayacağımız “*tüm dünyayı kapsama alanı altına alan proje*” böyle başlamıştır. Amerika uzay çalışmalarını daha sistematik bir biçimde yürütmek için Temmuz 1958'de NASA'yı (National Aeronautics and Space Administration) kurmuştur. Bu gelişmelerde en önemli nokta ise uzayın kontrolü, daha doğrusu dünyanın uzaydan kontrolüdür. ABD başkanlarından Jhonson'ın “*uzayı kontrol etmek, dünyayı kontrol etmek demektir*” (Heppenhaimer, 1992) şeklindeki ifadesi, olayın siyasi-askeri önemini, özlü bir biçimde vurgulamaktadır.

Gezeganimiz son yarım yüzyılda, bazı toplumların güvenliğini tehdit altında hissettiğinde, kontrolü ele almak ve böylece kendini koruma adı altında, acımasızca tecavüz etmenin sınır tanımadığını anlamamızı sağlayan olaylara sahne olmuştur. *Güvenliğin sağlanması, bütünlük ve refah düzeyinin korunması argümanı, organize şiddetin meşrulaştırılmasına olanak sağlamıştır*. Dünyanın çoğu bölgesinde dönem dönem objesi farklı olmakla beraber, sıcaklığı aynı korku iklimi yaratılmıştır. Sputnik de o yıllarda büyük bir tehdit olduğu vurgulanan “komünizmin gücünü” simgelediği için, komünizme karşı verilen mücadelenin “ne kadar haklı” olduğunu, kanıtını teşkil etmiştir. Sputnik Sovyetler tarafından gerçekleştirilmeseydi, 1940'larda başlayan ve McCarthyism olarak adlandırılan, sistematik bir biçimde aydın ve sanatçı çevrelere yönelik “cadı avı”⁸, belki Nixon dönemine dek sürmeyebilirdi. Amerikalılar ulusal güvenliklerini tehdit altında hissetmelerine neden olan o kadar büyük bir şok yaşamışlardır ki, Sputnik artık bu tür anları simgeleyen bir kavram olmuştur. Bugün bile, Amerikalıların baş edemedikleri bir sorun olunca, örneğin Amerikan ekonomisinin ve akademik hayatının yaşadığı güçlükleri belirtirken “Amerikalılar yine bir Sputnik anı yaşıyor” içerikli yazılar görebiliyoruz (Samuelson, 2005). O zamanlar “Pearl Harbour” etkisi olarak

⁸ A. Miller'in 1952'de yazdığı “The Crucible” (Türkçe'ye Cadı Kazanı olarak aktarılmıştır) adlı alegorik oyununun teması nedeniyle, bu dönem cadı avı şeklinde de zikredilir.

tanımladıkları (Lainius, 2005) Sputnik olayını, şimdi o günün 11 Eylül'ü olarak değerlendirmektedirler. Bu da Amerikalılar için, Pearl Harbour, 11 Eylül ve Sputnik'in aynı duygusal-semantic halka içinde yer aldığına işaret etmektedir.

Sputnik, Rock'n Roll⁹ dinleyip, coşan ve en müreffeh zamanlarından birini yaşayan Amerikalıların canını çok sıkıkmıştır. Onların canının sıkılması ise tahmin edeceğimiz üzere "yeni dünya düzenlenmeleri" projesi kapsamındaki gelişmeler nedeniyle SSCB'ye ve bütün dünyaya pahalıya mal olmuştur. Bu olay her alanda kontrolü ele alma çabasının başlangıcı olmuştur. Sputnik sonrasında NATO daha güçlü bir hale gelmiş İngilizlerle Süveyş Krizi nedeniyle yaşanan soğukluk kalkmış ve daha kuvvetli bir ittifak oluşmuştur (Dickinson, 2004). Türkiye gibi SSCB'yle sınırı olan ülkelerin önemi daha da artmıştır. Daha sonraki yıllarda SSCB'nin dağılmasıyla niceliksel olarak sınır miktarı artmakla beraber, uyduların teknolojik olarak gelişmesiyle, ulusal sınırların önemi giderek azalmış ve böylece küreselleşmenin teknolojik alt yapısı sağlanmıştır.

ABD siyasi çevreleri bu korku ve panik halini, halkı "disipline etmenin bir yolu" olarak en uygun biçimde kullanmıştır. Güç kaybı korkusunun yarattığı büyük bir motivasyonla evvelce görülmemiş ölçüde büyük çaplı eğitim reformları yapılmıştır (DeBoer, 2005). Savunma ve eğitim bakanlıkları, yoğun bilimsel içerikli dersler ve ödevlerle dış düşmanla savaşılabileceğini düşünmüş ve neredeyse bir gecede artan öğretmen maaşları vasıtasıyla eğitimcileri buna ikna etmiştir. Sovyetlerin böyle bir teknolojiyi geliştirme gücü, onların eğitim yöntemlerinin mercek altına alınmasına ve Sovyet eğitim modelinin, Amerikan eğitim çevrelerinde değerinin artmasına yol açmıştır (Gilgen ve Gilgen, 1996). Özellikle uzay teknolojisindeki başarıyı sağlayan atomik fizik bilgisi düzeyini incelemişlerdir. Davranışçı paradigmanın "insanın çevresel uyaranların manipülasyonu ile değiştirilip, gelişebileceği" öngörüsünden daha az şüphe duyulmuşur. Görüldüğü gibi Amerikalılar, ulusal düşmana karşı sadece silahlanarak ve teknolojik donanımı artırarak değil, eğitim felsefelerini değiştirerek, fen derslerini, ev ödevlerini ve öğretmen maaşlarını arttırarak da savaşımlardır. Okul çocukları güvenlik açısından olayın vahametini ve

⁹ Bu müzik türü de "mütedeyyin Amerikalıların" canını sıkıkmıştır. Bazı tutucu çevreler eşik altı mesajlarla gençliğe şeytani propaganda yapıldığını iddia etmişlerdir.

komünizm tehlikesini, artan fen bilgisi dersleri ve ev ödevleriyle karşı, karşıya geldiklerinde anlamışlardır. O dönem Amerikan öğrencileri, komünistlerle mücadele etmek için o kadar çok çalışmışlardır ki, komünizme veya SSCB'ye sempati duymaları için hiçbir neden kalmamıştır. Kişisel Sputnik anılarının anlatıldığı bir sitede, o zamanlar ilkokul öğrencisi olan bir kişi anısında şöyle diyor; *“Öğretmenimiz sınıfa girdi ve Amerikalıların çok zor anlar yaşadığını, komünist Rusların tehdidi altında olduğunu belirtti. Bu nedenle çok çalışmamız, daha fazla ev ödevi yapmamız ve matematiği iyi bilmemiz gerektiğini söyledi. O andan itibaren arkadaşımınla komünistlerden nefret etmeye başladık”*. Fen derslerinin hem içeriğinde bazı değişiklikler yapılmış, hem de felsefesi yeniden gözden geçirilmiştir. Rusların, “Adem’in kaburgasını kırdığı” için uzay yarışında başarılı olduğu tarzında ex post facto bir çıkarım yapmışlardır. Sovyet başarısına yükledikleri bu nedensellik sayesinde, geleneksel çevreleri kızdırmak pahasına bir çok eyalette evrim teorisi müfredata konmuştur. Bilimsel gelişme projesi çerçevesinde üniversitelere geniş mali kaynaklar yaratılmış, sponsorlar bulunmuştur. Üniversiteler de, parlak lise öğrencilerine bilim alanında yetiştirmek üzere akşam ve hafta sonu kursları açmış, lise öğretmenlerini bilgi ve bilimsel ufuklarının gelişmesi açısından desteklemiştir. Eğitim reformu paketi genel olarak üç ana başlık altında düzenlenmiştir; *birincisi*; derslerin bilimsel içeriğinin güncel bilgiler çerçevesinde yenilenmesi ve ülke çapında yaygınlaştırılması, *ikincisi*; bilimsel disiplinin anlaşılmasının temel alındığı birkaç kavramsal şema çerçevesinde ders içeriklerinin düzenlenmesi, *üçüncüsü*; bilim eğitiminde aktif katılımcı yaklaşımın kullanılması şeklinde bir yol izlenmeye başlanmıştır. Bilgi edinmede “Araştırmacı Yaklaşım” kavramı o yıllarda özel bir önem kazanmıştır ve bilimin mevcut bilgileri dışında bağımsızca “bilgi üretebilme” şeklinde yorumlanmıştır. Bu kavramsallaştırma ise sadece “biliyor” olmanın önemini ikinci plana itmiş, “yaratıyor” olmanın önemini ilk kez bilinç düzeyine çıkarmıştır. Bireylerin zeka dışında başka bilişsel özelliklerinin olduğu ve bu özelliklerin geliştirilmesi için eğitimin düzenlenmesi gerekliliği ilk kez vurgulanmıştır. Guilford’un (1959 i.y.e., Guilford 1967) çabalarıyla “Gifted” diye adlandırılan yaratıcı bireylerin saptanmasına ve eğitilmesine ilişkin yaklaşım, psikoloji ve eğitim bilimleri açısından devrim niteliğinde gelişmelerdir.

Sputnik, SSCB tarafından gerçekleştirildiği için, dünyadaki global güç dengesinin “kızillar” lehine değişmesi beklenirken ABD’nin “şah” demesine yol açan olaylar dizisini hızlandırmıştır. SSCB’nin önce “Sputnik yapan demirci dükkanına” dönüşmesine, sonra da sosyalist ülkelerin kapitalist ülkelerin ucuz iş gücü cenneti haline gelmesine daha sonra da Doğu bloku ve SSCB’nin dağılmasına ilişkin sürecin başlangıç noktasıdır biraz da bu hikaye. Toplumlar “dinamik-açık sistemler” olduğu için, toplumsal gelişmelerde sebep-sonuç bağlantıları kurmak mümkün değildir elbette. Ama, Kennedy gibi bir siyasetçinin seçim kampanyalarında, seçmenlerine Aya gitmeyi vaat etmesine yol açan, kendisi göremese de Jhonson’a nasip olan 1969’da N. Armstrong’un ayda “insanlık için büyük bir adım” atmasını sağlayan, 50’li yıllarda başlayan olaylar zincirinin her bir halkası üzerinde düşünülmesi gereken anlamlar ihtiva ediyor. Sputnik çerçevesinde gelişen reformlar, hayal gücü ve entelektüel gücün, ekonomik güç ve silah gücü kadar, hatta bunları da geliştiren daha kuvvetli bir ulusal enstrüman olarak devletlerin hayatında yer alması gerektiğine inanan uluslarla, entelektüel kaynaklarını keşfedemeyen ve geliştiremeyen uluslar arasındaki ayrımı net bir biçimde sergilemektedir.

KAYNAKÇA

- DeBoer, G. (2001). *What we have learned and where we are headed lessons from the Sputnik Era.* (internet) mevcut olduğu adres <http://www.anima.org/tab1/15deboer-sputnik.shtml> (veri tabanına danışılan tarih. 27.07.2005).
- Dickinson, P. (2001). *Sputnik: The shock of the century.* Berkley Books, New York.
- Dickinson, P. (2004). *America and Sputnik: Losing Face.* (internet) mevcut olduğu adres http://www.the_globalist.com/Dbweb/StoryId.aspx (veri tabanına danışılan tarih. 20.07.2005).
- Gilgen, A.R. and Gilgen, C.K. (1996). *Historical background, analytical overview and Glossary.* In V.A. Koltsova, Y.N. Oleinik, A.R. Gilgen, C.K. Gilgen (Eds.) *Post Soviet Perspectives on Russian Psychology.*
- Guilford, J.P. (1959). “Three faces of intellect”. *American Psyc.*, 14:469-79.

- Harford, J.J (1997). *Korolev's triple play: Sputnik. (internet)* mevcut olduğu adres <http://history.nasa.gov/sputnik/harford.html> (veri tabanına danışılan tarih. 12.07.2005).
- Heppenheimer, T.A.(1992). Lost in space: What went wron with NASA. *Amerikan Herritage*, July.
- Launius, R.D. (2003). *Sputnik and the Origins of Space Age.(internet)* mevcut olduğu adres <http://www.hp.nasa.gov/office/pao/History/sputnik/sputorig.html> (veri tabanına danışılan tarih. 10.08.2005)
- Levinson, C. (1979). *Votka-Kola*, Hür Yay. ve Tic. A.Ş., İstanbul
- Samuelson, R.J. Sputnik Scare, Updated . 26.05.2005, *Washington Post*
- Siddiqi, A.A. (2005). *Korolev, Sputnik and the International Geophysical Year. (internet)* mevcut olduğu adres <http://www.hq.nasa.gov/office/pao/History/sputnik/siddiqi.html> (veri tabanına danışılan tarih. 10.08.2005)

ABSTRACT

The Sputnik is the world's first artificial satellite of the Earth. This paper deals with "The Sputnik moment" which was the most important event of the 1950s'. The Sputnik was realized by USSR. Because of this, American politicians got a shock and the American people experienced the extraordinary fear of communism. This led the American politicians to revolutionize their scientific-educational point of view. The Sputnik greatly affected American social, political, and educational life in this period. USA started a movement to become the world's super power because they believed that there was no other alternative. The world began changing from that moment. Consequently, USSR gradually lost its political-economic power. It is ironical that "the red scare" transformed into a cheap labor paradise for capitalism at the end of this process. Now there are a great number of artificial satellites that witness the peoples who suffer the effects of globalization and those who enjoy its pleasures.

Key Words: The Sputnik, the USSR, The USA, super power, satellite

---